

Legszívesebben futott volna, de hát ilyen nagy tudású állathoz ugye nem illik az ugrifüles futkározás.

Ebbe a mondatba kicsit belepirult...

Így nemcsak észjárását, de viselkedését tekintve is már inkább ember, mint állat.

Ő a legkisebb termetű a jelenlévő állatok között, de tudása tekintélyt parancsoló.

— *Na, csak mondjátok — mondta —, szerencsére én minden nyelven beszélek.*

Valóban, hiszen még az emberek nyelvét is ismeri.

Tolmácsolása sajátos: kecskéül és lóul úgy fordít, ahogyan azt a két állat elvárja tőle. Mindkét állatnak az általa ismert hangutánzó szót ejti ki.

— *Nyibaba — mondta a Ló.*

— *Mik-mek? Mik-mek? — kérdezte izgatottan a Nyulat a Kecske.*

— *Azt mondja, hogy mek-mek — tolmácsolta a Nyúl.*

A Nyúl teljes értékű mondatokat használ, jellemző rá a függő beszéd. Itt már megvalósulna a kommunikáció, csak sem a Nyúl nem tudja, mit fordít, sem az olvasó.

Az író más meséjében is előfordul hasonló szituáció. Dömdödöm mélyreszántó gondolatai, legszebb versei egyetlen szó variálásával — a dömdödömmel születnek. Így mindenki azt ért rajta, amit akar.

A leleményes nyúl egyetlen mozdulattal sem árulja el, hogy fogalma sincs arról, mit akar a két állat egymástól. Ő a címzést helyesen végzi el, mindkét állat felé irányuló közlése az illető állat nyelvén hangzik el, s ez teremti meg a látszólagos és a valós helyzetbeli összhangot. Mindezek ellenére csak a téma marad homályos. Ez adódhat a mese jellegéből, de lehet az író részéről tudatos.

A két állat, a Kecske és a Ló között közvetett módon — tolmács segítségével jött létre a kommunikáció. Barátságos ölelkedésük azt mutatja, hogy megértették egymást — mindketten az Úritökre pályáztak, s egyhangú reggelijüket a tökkel tették változatosabbá.

A mese csattanóval zárul: a Ló és a Kecske megeszi az Úritököt. *Vajon jól fordítottam? — tűnődött a nyúl és a bomlokát ráncolta.* Szinte a töprengő ember magatartását villantja fel az író, s ezzel a befejezéssel a mese továbbgondolására készíti az olvasót.

A mese címe és befejezése teljes konvergenciát mutat, s bővül egy írásjellel. (?)

A mű lehetőséget teremt a későbbi abszurd humornak a megértéséhez, mivel annak az alapja inkognuancia, valamilyen összeférhetetlenség. *A komikum ebben az esetben egy bizonyos helyzet elemei közötti ellentétes érzékelésből fakad.*² A helyzet racionális természetű, ebben az esetben logikai jellegű az inkognuancia (a között, aminek logikusan meg kellene történnie, és a között, ami valóban bekövetkezik).

JEGYZET

1. J. L. Lotmann: Szöveg — modell — típus. Gondolat. Budapest, 1973. 29. oldal.

2. Nicolae Balota: Abszurd irodalom. Gondolat. Budapest, 1979. 41. oldal.

DR. H. TÓTH ISTVÁN

Kecskemét

Az olvasásfejlesztő irodalomtanításról

Az olvasásfejlesztő irodalomtanítást nevelésnek tartjuk, mégpedig a szövegmű értésére nevelésnek, középpontban az olvasással. A vele összefüggő készség- és képességfejlesztő munkát a következő kulcsfogalmaknak a kibontásával, értelmezésével végezzük:

- a) műértés;
- b) alapkészség-művelés;
- c) élmények nyújtása és/vagy befogadása.

Az előbbi kulcsfogalmakat növendékeink aktuális fejlettségének ismeretében kell kidolgoznunk. Mi az alapelveket, a cél- és feladatrendszert, a tantárgypedagógiai javaslatokat, a taneszköz-együttest és az értékelést segítő szempontokat munkálhatjuk ki, vagyis a kiszemelt és az előkészített tudást. (1)

Az irodalmat tanító pedagógusnak a befogadással összefüggő feltételeket kell elemeznie, hogy olvasásfejlesztő irodalomtanítása minél hatékonyabb és eredményesebb legyen.

Következzenek az olvasásfejlesztő irodalomtanítás *ALAPELVEI!*

1. *Esztétikai-művészeti nevelés*

- 1.1. A képszerű látásmód, továbbá az asszociációs képességeknek a fejlesztése alapvető irodalom-, művészetelméleti ismeretek feldolgoztatásával.
- 1.2. A kifejező, átélt, hangulatteremtő és pontos szövegtolmácsolás (adás-vevés) képességének-tudásának az elsajátítása.
- 1.2. Önállóságra nevelés (a fokozatosság érvényesítésével) az értékek megítélésében.

2. *Sokféle irodalom érje a gyermeket!*

Tantárgyunk tanulásakor

- 2.1. a szépirodalmi alkotások feldolgozásán túl
- 2.2. az önnevelést segítő-fejlesztő egyéb irodalmi művekkel is ismerkedjenek meg a gyermekek.

3. *Önművelés tanórán kívül is*

Az irodalmi élmények, ismeretek

- 3.1. tanórai és
- 3.2. tanórán kívüli megszerzése, lehetőségeinek felfedeztetése, hasznosítása
  - 3.2.1. szakkör, fakultáció;
  - 3.2.2. könyvtár, levéltár, múzeum, mozi, színház;
  - 3.2.3. író-olvasó találkozó;
  - 3.2.4. kirándulás;
  - 3.2.5. audiovizuális eszközök stb. bevonásával az önképzés, az önművelés, az önnevelés érdekében.

4. *Funkcionális tevékenykedtetéssel a személyiségért*

A kommunikáció alapvető készségeit: *beszéd és olvasás*, valamint *írás*, úgy fejlesszük, aktivizáljuk egymást erősítve, hogy a tevékenykedtetés-munkáltatás (mindinkább) az irodalmi mű új értékeket előállító-alkotó olvasását jelentse.

4.1. Beszéd

- 4.1.1. Az esztétikailag is megnyerő beszédtechnika — a hangzósság eszközeivel — biztosítsa a zavarmentes kommunikációt.

4.1.2. A szókincs gondozása-gyarapítása tegye lehetővé

- a) a pontos, szakszerű;
- b) a világos, értelmes;
- c) a hírértékű nyelvi szerkezetek alkotását.

4.2. Olvasás

4.2.1. A megértő olvasás fejlessze az információértő és -feldolgozó készséget.

4.2.2. A bíráló-elemző olvasás segítse a szövegű értékelő tanulmányozását.

4.2.3. A problémamegoldó olvasás járuljon hozzá egy jobb minőségű információ megalkotásához.

4.3. Írás

A nyelvtani-stilisztikai szempontok figyelembevételével szerkesztett szövegek

4.3.1. értelmes gondolatokat;

4.3.2. egészséges érzelmeket;

4.3.3. humánus szándékot fejezzenek ki

4.3.4. rendezett;

4.3.5. olvasható írásképpel.

5. *A világlépés és az erkölcs fejlesztése*

Az olvasásfejlesztő irodalomtanítás

5.1. alapelvei;

5.2. céltételezése;

5.3. feladatstruktúrája;

5.4. követelményrendszere;

5.5. műveltségfejlesztő szemelvénygyűjteménye;

5.6. irodalom-, művészetelméleti fogalomkészlete;

5.7. tevékenykedtető-munkáltató feladategyüttesei;

5.8. tantárgypedagógiai vonatkozású javaslatok járuljanak hozzá, hogy a gyermekek magatartásában, kiállításában nyilvánuljon meg az emberi méltóság tisztelete, az emberhez, az emberiséghez méltó erkölcsi tartás, a felelősségteljes alkotómunka.

Az olvasásfejlesztő irodalomtanítás *CÉLJA*

A tapasztalás-kommunikáció-gondolkodás információforrásokból minél több leképezési móddal közölt és minél több csatornán terjedő, áramló összehangolt hatás érje a növendékeket, hogy ezáltal irodalmi élmények nyújtásával és/vagy befogadásával fejlődjenek

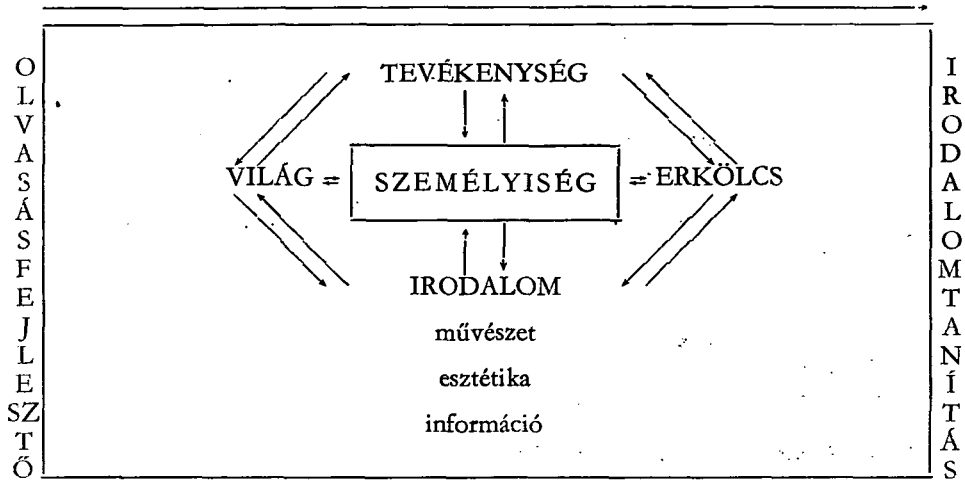
1. az önképző, önnevelő, önművelő szándékuk;
2. az alkotómunka iránti vonzalmuk;
3. az ember iránti tiszteletük;
4. a világról alakuló felfogásuk, képük.

Az olvasásfejlesztő irodalomtanítás *FELADATSTRUKTÚRÁJA*

Tudják a gyermekek (kommunikációs ismereteik birtokában) új értékeket előállító és alkotó gondolkodással az őket körülvevő, a rájuk hatással levő információkat feldolgozni, hogy:

1. beszédükkel;
2. megértő, bíráló-elemző, problémamegoldó olvasásukkal;
3. alkotó írásukkal részesei lehessenek a környezetükben és/vagy a világban zajló eseményeknek, folyamatoknak.

Az alapelvek, a céltételezés és a feladatstruktúra ismeretében így summázható az olvasásfejlesztő irodalomtanítás:

A helyes irodalomolvasási képességnek sok összetevője van. Az irodalomolvasás sokrétű: a kommunikációelmélet, az irodalomelmélet, a pszichológia és a pedagógia, valamint a tudástechnológia aspektusaiból valósítható meg.

Meggyőződésünk: az olvasásfejlesztő irodalomtanítás programjának kidolgozásával, annak következetes, folyamatos alkalmazásával

- a) az információra fogékonyabb,
- b) a kommunikációban alkotóbban résztvevő,
- c) az önképzésben, az önnevelésben, az önművelésben

igényesebb gyermekeket tudunk velük és környezetükkel együttműködve olvasóvá, a szövegmű értőjévé, továbbá könyvtárhasználóvá formálni: (2)

IRODALOMJEGYZÉK

1. Nagy József: A tudástechnológia elméleti alapjai. Veszprém, Országos Oktatástechnikai Központ, 1985.
2. H. Tóth István: Olvasásfejlesztő irodalomtanítás (doktori értekezés). Szeged, 1988.

GÖCZE GYÖRGY

Baja

Egy játékleírás a demokrácia gyakorlásához

TÓTÁGAS

- Átalakulóban lévő társadalmunk valamennyi jelzése (sajtó, rádió, TV) egyértelműen sürgeti: a demokráciát már iskolás korban tanítanunk kell.
- E megfogalmazatlan „megrendelés” teljesítése azonban nem egyszerű. Módszertani fegyvertárunk még eléggé szegényes. Az alábbiakban részletezett játékleírással talán sikerül eljárásaink számát valamelyest gazdagítani: